

REGISTERBLAD

Område av riksintresse för naturvård i Kalmar län.

Områdesnamn: Södra Kalmars moränskärgård

Områdesnummer: NRO08050

Namn: Markus Forslund (1998-10-15, uppdaterat (2001-02-04))

Kommun: Kalmar och Torsås

Kartblad: 3G NV, 4G SV, 4G SO

Area: 4 556 ha, varav 1 270 ha land och 3 286 ha vatten

Naturgeografisk region: Underregion 12 b: Kalmarkusten

Kust/havsregion: IV Egentliga Östersjön

Regionindelning för sjöar och vattendrag: Avrinningsområde 78 Hagbyån och 79 Bruatorpsån.

Agrara kulturlandskapsregioner: Öland och sydöstsmåländska slättbygden

Landskapsformer: Slätt med relativ höjd under 20 m

Riksvärde

Geovetenskap (sandsten, moränkust, ås, klapperstrand)		
Skärgårdslandskap	Kusthav Strandzon	Flora och fauna Flora
Våtmarkskomplex	Topogent kärr i kustzon Marin strandäng	Flora
Ädellövskog	Fauna	
Odlingslandskap	Naturbetesmark	Flora och fauna

Värdeomdöme: Mångformig kuststräcka mellan Hagby och länsgränsen till Blekinge. Området fortsätter sedan i Blekinge. Utmed kuststräckan finns ett representativt och välbevarat odlingslandskap med naturbetesmark i form av vidsträckta havsstrandängar och ekhagar. Berggrunden utgörs av sandsten, vilken överlagras av sandstensmorän. Detta är unikt för landet och förekommer endast utmed södra Kalmarskusten och i östra Blekinge. Referenslokal för moränkust av underkamrisk sandsten. Lövskogarna, hagmarkerna och stränderna hyser stora botaniska och entomologiska värden. Moränskärgården hyser ett rikt fågelliv, med bl.a. landets största skarvkoloni, samt större delen av Östersjöns population av knubbsäl. Eustuariemiljöer med hög produktion och viktiga fortplantnings- och uppväxtmiljöer för fisk, fågel och säl. I Bruatorpsån, Halltorpsån och Hagbyåns mynningsområden finns reproducerande havsöring. Utmed kuststräckan finns flera värdefulla kustnära kärr och marina strandängar. Området har stor betydelse för friluftslivet och en mycket tilltalande landskapsbild.

- Huvudkriterier:**
- A -- Område med framstående exempel på landskapstyper eller naturtyper eller kombination av naturtyper, som särskilt väl visar landskapets utveckling samt processer och naturlig utveckling i olika ekologiska system såväl på land som i vatten.
  - B -- Väsentligen opåverkat naturområde
  - C -- Område med sällsynta naturtyper, hotade eller sårbara biotoper och arter
  - D -- Område med mycket rik flora/fauna

Förutsättningar för bevarande: Fortsatt jordbruk med åkerbruk, naturvårdsinriktad betesdrift och skötsel av landskapselement. Restaurering av igenvuxna ängar och naturbetesmarker. Områdets värden kan påverkas negativt av: Minskad eller upphörd jordbruks-/betesdrift skogsplantering på jordbruksmark, energiskogsodling, spridning av gifter eller gödselmedel, bebyggelse, nydikningar, täkt, luftledning, vägdragningar, begränsning i tillträdet (fågel- och sälskyddsområden).

Säkerställande: Värnanäs skärgård, Bokenäs och Örarevet är avsatt som naturreservat. Värnanäs skärgård är delvis sälskyddsområde med tillträdesförbud från 1 jan - 15 okt. Inom området finns tio fågelskyddsområden. Värnanäs skärgård och Örarevet är föreslagna av regeringen som särskilt bevarandeområde, enligt habitatdirektivet, i Natura 2000. Hagbyån och Halltorpsån omfattas av strandskydd 100 m.

Områdets huvuddrag: Kuststräcka med ett välbevarat odlingslandskap med naturbetesmark i

---

<i>Postadress</i>	<i>Besöksadress</i>	<i>Telefon</i>	<i>E-post</i>
391 86 Kalmar	Malmbrogatan 6	Växel 0480-820 00	lansstyrelsen@h.lst.se www.h.lst.se

NRO08050 Södra Kalmars moränskärgård

form av vidsträckta havsstrandängar och ekhagar. Berggrunden utgörs av sandsten, vilken överlagras av sandstensmorän. Detta är unikt för landet och förekommer endast utmed södra Kalmarkusten och i östra Blekinge. Lövskogarna, hagmarkerna och stränderna hyser ofta stora botaniska och entomologiska värden. Moränskärgården hyser ett rikt fågelliv, med bl.a. landets största skarvkoloni, samt en rik förekomst av knobbsäl. Området kan delas in i fem delområden. Hagbyåns mynningsområde, Värnanäs, Örarevet, Påbonäs och Grisbäck.

Kring Hagbyåns mynning finns ett representativa och välbevarade odlingslandskap med vidsträckta, betade havsstrandängar och naturliga betesmarker med lång kontinuitet. Området är rikt på fornlämningar. På norra sidan om åmynningen finns havsstrandängar och en björkhage med torra och friska växtsamhällen. Hagen har nyligen restaurerats. En öppen yta har tidigare brukats som åker. Havsstrandängen är välbetad och väl utbildad med breda bälten av övre och nedre landstrandsvegetation.

Söder om åmynningen fortsätter den välhävda strandängen med artrika vegetationstyper. Fastmarken utgörs av välhävda enbuskmarker med ett glest trädskikt av björk. Odlingsrosen visar att en del av marken varit uppodlad. En mycket artrik fårsvingeltorräng dominerar fältskiktet. Kattfot, sommarfibbla och ögontröst är några av de hävdgynnade växter som förekommer. På strandängen kan arter som strandkrypa, trift och kustarun nämnas.

Hagbyudd och Skarnholmarna är en mot söder utskjutande betad udde. Östra sidan av udden är långgrund och stenig med en smal zon av strandängsvegetation. I viken mellan Kärringudd och Hagbyudd finns en relativt väl utbildad liten havsstrandäng med arter som trift, kustarun och höstfibbla. Växtsamhällena på fastmarken är friska till torra.

Kusten norr om Björknäsviken vid Ekenäs består av fina strandängar. Agnsäv-krypvenvegetation och salttåg-rödsvingelvegetation täcker också stora ytor. Även högvassar med bladvass och säv är vanligt förekommande. Törnholmen är en buskbevuxen holme som ger kustlinjen karaktär.

Vegetationen på holmen består till största delen av rödvenäng. Bland den hävdgynnade floran i hagmarken kan krypven, havssälting och kustarun nämnas.

I hela området finns ett rikt fågelliv med främst vadare och änder. Karaktärsfåglar är tofsvipa, gulärta och rödbena.

Värnanäsområdet består av lövskogar, kärr, strandnära betesmarker, Halltorpsåns mynning och moränskärgård. Det är ett mycket mångformigt och representativt avsnitt av Kalmarsundskusten. Området domineras av lövskogar med bok och gammal ek. I norra delen kantas stränderna av slutna lövskog, delvis av bokskog, delvis av blandlövskog. Bokskogspartierna är ställvis mycket örtrika med arter som skogsskräppa, aklejruta och långsvingel, vilka i övrigt saknas inom regionen.

Halltorpsåns stränder består delvis av kärrmarker. Översvänningsmarkerna utmed ån utnyttjas för bete, vilket är ovanligt i kommunen. Tuvtåteluftäng och lågstarräng är de vanligaste vegetationstyperna. Närmare mynningen tätar växtligheten till en sumpskog av al, vide och vass. I Halltorpsån finns en reproducerande havsöringpopulation från åmynningen till fördämningen vid Värnanäs. Långbensgroda, som är en sårbar art, förekommer i småvatten.

Södra delen av området utgörs av en av fastlandets största sammanhängande strandnära betesmarker. Området är svagt kulligt och glest bevuxet med gamla lövträd, främst ek, men även bok, apel och sparsamt med buskar. Växter som bunge och blåsklöver ingår i floran.

Till de gamla ekarna och bokarna hör en mycket exklusiv skalbaggsfauna. Denna är knuten till hålträd, mulm, död ved och trädlevande svampar. Bland skalbaggsarna kan nämnas den lilla ekoxen samt större sågsvarvbagge. Den trubbtandade lövknäpparen som i Europa lever kvar på ett fåtal lokaler, är en indikator på jätteträdskontinuitet. Lavfloran är ofullständigt inventerad men gammal-ekslav, stiftklotterlav och grå eklav är påträffade.

Den grunda skärgården består av låga, gräsklädda moränöar och värdefulla eustuariemiljöer med hög produktion som är viktiga fortplantnings- och uppväxtmiljöer för fisk, fågel och säl. Här finns ett mycket rikt fågel- och djurliv och större delen av Östersjöns population av knobbsäl.

På Svartö och Sandholmarna finns den i särklass största mellanskarvkolonin. Tillsammans finns här över 3000 par. Svartö var den första kolonin i landet. Den upptäcktes 1950 av Bengt Berg. Grå- och kanadagäss häckar och betar på de gräsbevuxna öarna och stränderna. Skräntärna, kentsk tärna, småtärna, fiskgjuse och häger besöker regelbundet fjärdarna. Riklig förekomst av skäggdopping och flera andfåglar såsom vigg, småskrak och svärta. Innanför kusten förekommer mård, höksångare, skogsduva, trädlärka och skogssnäppa. Flera rovfåglar som fiskgjuse, tornfalk, lärkfalk, brun kärrhök, sparvhök, duvhök, ormråk, bivrak, kungs- och havsörn har observerats. I ädellövdungarna förekommer stenknäck, steglits och rosenfink. Mycket omtyckt område för friluftsliv och naturstudier.

Örarevet är en starkt svallad rullstensås och skärgård utmed Kalmarsund i de sydligaste delarna av Kalmarslätten. Åsen utgör början av en mindre biås till Nybroåsen. Örarevets norra del är tallskogsbevuxen. Övriga delar består mestadels av enbuskbevuxna gräsmarker av torr och hedartad karaktär. Dessa är sedan lång tid tillbaka betade. Betesgynnade växter såsom kattfot, höskallra och stagg förekommer.

På revets yttersta del har en strandsporre bildats till följd av landhöjning och påverkan av vågor. På revets östra sida har åsens grova kärna blottats och en klapperstrand bildats. Innanför revet finns en välutbildad moränskärgård bestående av mindre öar, holmar och skär. Även dessa är utsatta för svallning, varvid stora delar av moränens finmaterial sköljts ur.

Områdets mest intressanta flora finns utmed dess stränder. Tre olika strandtyper förekommer; havsstrandäng, klapperstrand och sandstrand. Havsstrandängens vegetation är artrik och har en tydlig, för regionen representativ, zonerings. Innanför Örarevet finns en öppen, välhävdad strandäng med enbevuxna fastmarksuddar. Strandängen övergår i en blockrik hagmark med björk och ek i trädskiktet och fårsvingeltorräng som den dominerande vegetationstypen.

Skärgården innanför Örarevet har ett rikt och varierat fågelliv med sammanlagt ett 40-tal arter. Bland de vanliga arterna märks vigg, kanadagås och strandskata. Kentsk tärna, roska, småtärna och skräntärna tillhör de tillfälliga arterna. I södra delen finns två fågelskyddsområden, Svarta Höllar och Röska.

I Bruatorpsåns mynningsområde finns en reproducerande havsöringsstam.

Örarevet är ett populärt ströv- och utflyktsområde. I norra delen finns en välbesökt badplats. Revets öppna södra delar utgör en mycket tilltalande vy.

Påbonäsområdet består av en grund moränskärgård och strandängar utmed Kalmarsund.

Området är delvis skogsklätt med björk och tall. Björken förekommer främst på Påbonäset och i södra delen. Kring Paradiset finns högvuxna tallar. Däremellan utbreder sig vidsträckta, småkulliga och enbuskbevuxna betesmarker.

Norr och söder om Stengårdsviken, öster om Ragnabo, finns en betesmark bestående av havsstrandängar och björkhage. Björkhagen har en torrängsvegetation och domineras i buskskiktet av en. Hagen övergår, via en zon av stagg, i strandäng med en väl utbildad övre landstrandvegetation. Betesgynnade växter är till exempel ögontröst, stagg och bockrot.

Söder om Påbonäs finns vidsträckta, välhävdade och artrika strandängar som övergår i enbuskbevuxna björkhagar med torrängsvegetation av fårsvingeltyp. Strandängar av denna storlek finns vid smålandskusten annars endast vid Hagbyåns mynning.

De talrika enbuskklädda öarna är uppbyggda av sandstensmorän, som överlagrar den fasta bergarten av sandsten.

Området är en rik häckningslokal för en lång rad av ostkustens typiska fåglar som kanadagås, gravand, svärta, småskrake och småtärna. Vid Ragnabo finns en skrattmåskoloni. På den tallbevuxna ön S. Majör finns en av smålandskustens fåtaliga hägerkolonier. I södra delen finns två fågelskyddsområden, Lökaskär och Västragårdsör.

Under tidig medeltid hade Påbonäs en viktig roll som ett av det svenska rikets sydligaste fästen. På en udde längst i norr finns resterna efter Påbonäs medeltida borg.

Området ingår i den nationella bevarandeplanen för odlingslandskapet.

Postadress

391 86 Kalmar

Besöksadress

Malmbrogatan 6

Telefon

Växel 0480-820 00

E-post

lansstyrelsen@h.lst.se
www.h.lst.se

NRO08050

Södra Kalmars moränskärgård

I området finns båthamn, badstrand och rastplats.

Vid Grisbäck finns en kuststräcka med vidsträckta havsstrandängar. Östra sidan av udden vid Grisbäck bildar en rak strandlinje frånsett ett stort antal mindre uddar och vikar med stenbryggor. Strandängarna domineras av den övre landstrandsvegetationen. På små fastmarksholmar i strandängen växer tall och björk.

På udden förekommer bland annat sydsmörblomma, vårkällört och huvudtåg; arter som är beroende av öppen, fuktig sand. Växterna är mycket sällsynta och minskar i landet som helhet. De har här sin enda växtplats i Småland. Stranden längs uddens södra del är stenig och kantas av tångvallar med bestånd av mällor och skräppor. Från Törnholmen till Sandskär växer träden som en bård och utgör gränsen mot fastmark. Fastmarken i västra delen av området utgörs av en björkhage och vegetationstypen är fårsvingeltorräng. Utöver de vanliga växterna förekommer vildlin, grönvit nattviol och dvärgarun, vilka är sällsynta i kommunen.

Fågelskyddsområdet Stackaskär är en öppen, gräs- och buskbevuxen ö som har en rik häckfågelfauna med änder, gäss, måsfåglar och vadare.

Möjligheter till bad finns på sandbotten i norra delen. Grisbäcksudden är värdefull för friluftslivet genom det större sammanhängande och någorlunda orörda strandområdet.

Anmärkningar: Flera områden ingår helt eller delvis i länsstyrelsens program för bevarande av natur- och kulturmiljövärden i odlingslandskapet (34-28—33, 80-71—73, 80-80). Värnanäs (H8005 80-16), Påbonäs (H3402 34-18), Hagbytorp (80-50) och Ellholmen (80-52) ingår i den nationella bevarandeplanen för odlingslandskapet. Följande våtmarker har fått naturvärdesklass 1 i länets våtmarksinventering, Skällenäs (03G9D01), strandängar vid Påbonäs (04G0D01), Gransö (04G2E01) och Ånäset vid Hagbyåns mynning (04G3E02). Flera områden ingår i äng- och hagmarksinventeringen. Värnanäs, Påbonäs, Örarevet, Ragnabo, m.fl. ingår i naturvårdsplanen.

Referenser:

- Forslund, A. m fl. 1995. *Odlingslandskapet i Kalmar län. Bevarandeprogram, Kalmar kommun.* Länsstyrelsen i Kalmar län informerar. Meddelande 1995:11.
- Forslund, M. (red). 1997. *Natur i Östra Småland.* Länsstyrelsen i Kalmar län. Kalmar
- Gustafson, R, m fl. 1995. *Odlingslandskapet i Kalmar län. Bevarandeprogram, Torsås kommun.* Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1995:10.
- Hellman, K. *Havsstrandängsinventering i Kalmar län.* Länsstyrelsen i Kalmar. (opubl.).
- Jansson, T. 1996. *Från Lönneberga till Långe Jan.* Vägvisare till natur och kultur i Kalmar län. Svenska Turistföreningen och Länsstyrelsen i Kalmar.
- Jansson, T. 1997. *Insekter och utsikter. Upptäck naturen i Kalmar kommun.* Miljökontoret i Kalmar kommun.
- Jonsson, B. 1977. *Skarvarna och yrkesfisket i Kalmarsund.* SNV PM.
- Lindell, L. 1995. *Fåglar i östra Småland.* Östra Smålands Ornitologiska Förening.
- Lindstedt, M. 1985. *Värdefull natur i Kalmar kommun.* Stadsarkitektkontoret, Kalmar kommun.
- Länsstyrelsen i Kalmar län. 1989. *Naturvårdens riksintressen, Kalmar läns fastland.* Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1989:6
- Länsstyrelsen i Kalmar län. 1989. *Friluftslivets riksintressen, Kalmar län.* Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1989:11
- Länsstyrelsen i Kalmar län. 1989. *Inventering av ängs- och hagmarker, Torsås kommun.* Länsstyrelsen i Kalmar län informerar 1989:1.
- Länsstyrelsen i Kalmar län. 1989. *Inventering av ängs- och hagmarker, Kalmar kommun.* Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1989:23.
- Länsstyrelsen i Kalmar län. 1990. *Fågel- och sälskydd längs Kalmar läns kust.*

- Naturvårdsverket. 1997. *Sveriges finaste odlingslandskap. Nationell bevarandeplan för odlingslandskapet. Etapp 1. Rapport 4815.*
- Nilsson, L. 1991. *Särskilt värdefulla odlingslandskap i Kalmar kommun.* Miljö- och hälsoskyddskontoret. Kalmar kommun.
- Rodebrand, S. 1976. *Fågelskyddsområden i Kalmar läns övärld.* Länsstyrelsen i Kalmar län.
- Samuelsson, A. 1975. *Örarevet. Biologisk inventering samt förslag till dispositions- och skötselplan.* Statens naturvårdsverk. SNV PM 587.